

ALFONS COMÍN, UNA VEU VIGENT
20è ANIVERSARI

Albert Marzá

Alfonso Comín: fe en la terra i en l'ésser humà

Alfonso Comín és una figura *paradigmàtica*, un model de referència, per tots aquells que el van conèixer i per tots aquells que, amb el temps, ens hi hem anat aproximant: la seva procedència i itinerari vital fan d'ell un *símbol* –com agrada de dir a J.A. González Casanova- de la lluita que molts cristians progressistes van dur a terme, des de la militància política d'esquerres, en la resistència antifranquista.

Però, al mateix temps, Comín és una figura *polièdrica*, un personatge que es desdobla en una extraordinària diversitat de camps: cristià, marxista, polític, home d'església i de la cultura, intel·lectual, etc. Aquesta varietat no desdibuixa el projecte unitari que va ser tota la seva vida i obra, sinó que, al meu parer, el fa més accessible a persones de sensibilitats diverses.

Comín és un personatge complex per la seva riquesa com a persona i ho és, també, per l'abast de la tasca que es va proposar. En ella podem destacar un triple objectiu. Primer: la recerca de la veritat, alliberant-la de la fragmentació a què està sotmesa. Segon: l'alliberament de l'home, concretat en l'home que pateix. Tercer: la transformació del món, és a dir, el seu alliberament perquè pugui esdevenir un món nou. D'aquests tres objectius em centraré en la importància que Comín concedia a la *persona humana*, preferència que, penso, és un dels eixos de la seva obra i acció.

Cal anar amb compte, però. El mateix Comín ens havia alertat sobre l'ús impropï que alguns fan de termes com "persona" o "humanisme". Concretament, es queixava que grans explotadors de l'home s'autoqualifiquessin com a "humanistes". En aquest sentit, i seguint la terminologia althusseriana, ell té algun article on s'autoqualifica com a "antihumanista". La seva "defensa de la persona", que ell exemplifica en els explotats i oprimits, no té res a veure, doncs, amb una defensa genèrica de les llibertats individuals burgeses.

1. Comín i Mounier

En parlar de la importància que Comín concedia a les persones, cal començar recordant l'extraordinària influència que per ell va suposar l'obra i el tarannà d'Emmanuel Mounier i el personalisme francès. Enguany es compleixen 20 anys de la mort de Comín i 50 de la de Mounier, dues vides amb notables paral·lelismes, entre els quals la mort sobtada abans de complir els cinquanta anys.

Alfonso Comín conegué Emmanuel Mounier a través d'"El Ciervo". En la redacció de la revista es respirava pensament progressista –en l'òrbita personalista- provinent d'Itàlia i de França. Comín va descobrir Mounier llegint *¿Qué es el personalismo?*, la lectura del qual qualifica de "verdadera revelación". En Mounier descobrí la qüestió del *compromís* i el significat del *desordre establert*. És significatiu que aquell mateix any, 1954, Comín entrés a formar part del Servei Universitari del Treball (SUT) impulsat pel pare Llanos, amb qui l'uní una gran amistat.

En el SUT va descobrir el lligam entre fe i experiència quotidiana i, per tant, les potencialitats transformadores de la fe”.

Emmanuel Mounier, per la seva condició de laic lliure, pel seu esforç a penetrar les tragèdies socials i per la seva figura autèntica i pobra, reunia, d'entre tots, les característiques indispensables per a esdevenir model a seguir per la joventut catòlica de la postguerra. Cristià lliure enmig d'un món tèrbol, la vida i l'obra de Mounier van estar amarades d'un anhel primordial: *ser cristià i ser del món*. En la cruïlla d'aquesta doble i única fidelitat apareix el *compromís* com una necessitat vital. Per Mounier ser persona és *“ser persona compromesa”*. Alfonso Comín, i tota una generació, va descobrir el compromís a través de Mounier, va aprendre que només arriscant la vida és possible refer la història.

Ser catòlic i ser del món. Aquesta és la línia de fidelitat que anima Comín vers Mounier. Per a tots dos el món és progrés, però sense oblidar mai la marginació engendrada pels poders. Mounier parlarà de la necessitat d'un “mínim existencial”, Comín, amb terminologia marxista, “d'oprimits, d'explotats i d'explotadors”. Les concrecions són diverses, però l'impuls és el mateix.

La concepció de la veritat d'Alfonso Comín harmonitzava amb aquelles paraules de Mounier:

“Y si por desgracia nuestros ideales vinieran a divorciarse de nuestros hermanos de lucha, es con nuestros hermanos de lucha con quienes marcharíamos a la reconciliación, pues las ideas no son nada sin los hombres, los únicos que pueden nutrirlas.”^[1]

2. La persona humana, eix de la seva obra

El valor que per Comín té la persona humana és una constant en la seva obra i un dels seus eixos indiscutibles. Els homes reals, homes que pateixen eren el subjecte de la seva preocupació.

Hi ha dues frases, allunyades en el temps, però complementàries en el sentit, que poden ajudar-nos a comprendre-ho millor. La primera és de J.M. Valverde, en un text preciós publicat a “Trebball” en la mort de Comín:

“Amor a Déu i amor al proïsme, sense distingir una cosa de l'altra, en un mateix impuls indivisible.”^[2]

La segona, de Toni Comín, publicada fa poc a “El Ciervo”:

“La seva fe en Déu era “fe en la terra”, que es convertia immediatament en lluites per a la felicitat i la dignitat humanes.”^[3]

L'amor, a l'home i a Déu, impulsa i orienta l'esperança de Comín. La seva militància al costat de tants homes i dones per als quals el pensament i la vida -vida compromesa- era una sola cosa, va impulsar-lo en el seu camí personal. Comín explica com els companys comunistes, ateus i agnòstics, el van ajudar a mantenir la seva fe cristiana i a confirmar el seu amor en els homes i dones concrets:

“ (...) el gran valor histórico y humano que ha supuesto para nosotros la convivencia fraternal y la comunidad de ideales con los comunistas ateos; la fusión con ellos en un mismo proyecto político no sólo no ha debilitado nuestra fe, sino que nos ha ayudado a profundizarla gracias al ethos –con frecuencia heroico- de

unos hombres que llevan sobre sus espaldas decenas de años de lucha por las libertades y por la construcción de una sociedad justa y fraternal.”^[4]

Aquest amor al proïsme que animava l'esperança de Comín el va conduir cap a la construcció d'una societat nova.

3. El polític: l'home, terreny d'aproximació i línia divisòria

En aquest procés vers una societat nova, el compromís va dur Comín -que havia après de Mounier que calia embrutar-se les mans- a militar, destacadament, en el PSUC i en el PCE. A favor de l'home i conscient de la necessitat d'utilitzar les eines disponibles per millorar realment les vides de les persones, la militància política era un pas més dins del seu itinerari vital.

Comín –tal com diu González Casanova- va veure en el socialisme d'inspiració marxista l'instrument teòric i pràctic més eficaç per dur a terme aquesta revolució cristiana: un marxisme humanista, antidogmàtic i obert a la seva pròpia renovació.^[5]

Alfonso Comín apostava per un marxisme en llibertat i, òbviament, per un cristianisme en llibertat, única manera que tots dos sistemes poguessin esdevenir alliberadors. Per això, va treballar intensament, a l'interior del Partit i de l'Església, per obrir-los a l'exterior i fer-los abandonar el llast d'una història de lluites i renúncies que els havien fet tancats sobre sí mateixos i a les noves realitats que els envoltaven.

En aquesta crítica a allò que s'havia establert, Comín va destacar com a defensor dels dissidents dels països de l'Est. De la mateixa manera, va aixecar la seva veu a favor de la llibertat de consciència i de l'aplicació dels drets humans dins de l'Església catòlica.

L'home és el terreny d'aproximació entre tots dos sistemes. En relació a l'ésser humà es pot parlar d'uns valors (ètica) i d'uns projectes comuns (utopia). Aquesta és la proposta de Comín: *l'home que pateix com a nus que uneix els dos sistemes*. Per a Comín la pregunta definitiva és la següent: l'home és mitjà o fi de la nostra tasca? Depèn de com responguem aquesta qüestió ens situarem en una o altra banda, amb els opressors o amb els que lluiten contra l'opressió. L'home no és sols terreny d'aproximació, *és línia divisòria*.

Allò que donava coherència a la doble pertinença, catòlica i comunista, de Comín era, de fet, un compromís molt rotund amb els més desavantatjats i el convenciment ètic que la veritat està al costat de la realitat viscuda: en aquest sentit, ell és la prova, per l'exemple, de la possibilitat, tant dubtosa teòricament, que algú pugui ser alhora marxista i cristià.

4. L'intel·lectual: una raó humana

Alfonso Comín confiava en la dimensió social de la paraula. La seva entrada en “El Ciervo” i la lectura d'una senzilla frase de Van der Meersch –“*La verdad, Pilatos, es ésta: ponerse al lado de los humildes y de los que sufren*”- van marcar-lo, de manera definitiva, vitalment i com a intel·lectual. Des d'aleshores s'adonà que el seu deure consistia a posar els seus coneixements al servei de la classe obrera, dels oprimits i d'aquells que pateixen injustícia, per contribuir al seu alliberament

La raó de Comín era –utilitzant una expressió de González Faus- una raó *humana*^[6], és a dir, una raó que no ha tallat la solidaritat amb les víctimes. Aquesta proximitat als oprimits era per a ell condició indispensable per desentrellar la veritat història, tal com, insertar-se en la seva realitat, ho era per compartir les seves lluites.

Comín afirmava que sempre s'havia esforçat perquè el seu diàleg estigués arrelat a la realitat. La paraula de Comín sorgeix del renou del combat diari i a ell s'adreça. Aquesta sensibilitat de Comín pel entorn humà on està immers, pot descobrir-se des dels seus primers escrits. Com a exemple, un fragment de la introducció de la seva *España del Sur*:

“Las páginas que siguen se han escrito en el fragor de la batalla diaria; buscando a contrapelo la calma necesaria para la reflexión que exigían, en medio de muchos vientos y de agitadas mareas. Pero la historia diaria no la escribimos sólo nosotros, y no consideramos lícito, en nombre de la “paz intelectual”, desentendernos del acontecer diario que nos rodea y que no siempre representa el signo de la tranquilidad. Al fin y al cabo, nuestra clase obrera, ¿acaso conoce la calma y la paz social?...” ^[7]

Aquesta seva *mirada des de les víctimes* és el que el va dur a Màlaga o a Cuba i el que el fa coincidir amb la Teologia de l'Alliberament, en la lluita que continua en el Sud cada cop més abandonat. Recordar avui Comín és, en certa manera, intentar seguir el seu rastre pel camí del compromís amb tots aquells que pateixen injustícia.

5. Comín, vigent 20 anys després

Aquests darrers mesos, diversos articles han parlat abastament de la vigència de l'obra de Comín. Citaré un fragment d'un escrit de Joaquim Sempere, paraules amb les que m'identifico plenament:

“Què diria avui Alfons? No ho sabem. Però si entrem en el joc dels impossibles, jo diria que Alfons no podria acceptar tanta injustícia, tanta barbàrie, tanta mercantilització, tant desvergonyiment dels poderosos. No podria acceptar ni la misèria creixent de gairebé la meitat de la humanitat, ni la precarització laboral, ni l'exaltació de la prosperitat material sense fi i el culte als diners. Me l'imagino tan revoltat i tan indignat avui davant de les noves injustícies com ho va ser davant de les dels seus anys. Probablement continuaria confiant en el poder de la paraula, i continuaria utilitzant la seva eficaç eloqüència per fer emergir el miracle del bé, de l'acció positiva. Probablement també continuaria sabent combinar hàbilment el possibilisme d'intervencions concretes amb el llenguatge profètic que no s'adiu gaire bé amb compromisos i que recrea constantment horitzons d'utopia, és a dir, de decència”. ^[8]

Quin és avui el llegat de Comín (i d'allò que ell va representar)? Vázquez Montalbán ^[9] en troba rastres en tota l'ebullició d'ONG (moltes d'elles provinents del cristianisme progressista) i dels actuals moviments de resistència a la globalització (a favor del 0'7%, contra el Deute Extern, a favor del Comerç Just, etc.). Ignasi Riera ^[10], aposta per recuperar l'internacionalisme *cominista* en temes com el Deute Extern, o en les lluites per la igualtat Nord-Sud.

Alfonso Comín i el model de persona que ell representa -voldria recordar ara el seu amic i company Joan N. García-Nieto- han estat i són persones transmissores d'esperança, persones en les quals no sols la paraula, sinó tota la seva vida és discurs. El seu és un missatge vital, un humanisme alliberador que no perd vigència en la mesura que l'ésser humà en molts llocs del món continua veient amenaçada diàriament la seva supervivència. Ja l'any 1989 advertia sàviament Norberto Bobbio que la desaparició del marxisme-leninisme deixava intacte en l'esperit dels homes el somni d'una societat més humana que aquella on dos terços de la humanitat ja no se senten amenaçats per un terç de pàries sense esperança. ^[11]

Per acabar, dues cites, les últimes, que parlen de la vigència de Comín. Una, de Gregorio López Raimundo, prové del vessant marxista; l'altra, de J.A. González Casanova, del cristià. Totes dues, complementant-se, penso que expliquen bé per quin motiu es *pot* escoltar i *cal* escoltar avui la veu d'Alfonso Comín:

“Alfonso Carlos Comín nos dejó, por fortuna, una amplísima obra escrita cuya esencia ética, humana y revolucionaria mantiene y mantendrá su validez mientras haya injusticia que combatir y no se alcance la sociedad de libres e iguales que Alfonso ambicionó hasta su último aliento.” [12]

“El mensaje de este religioso revolucionario será mucho mejor comprendido en el futuro que cuando clamó en el desierto y se arriesgó en proyectos que (...) sólo podían ser aproximaciones imperfectas a un soñar (...) anticipador. En el futuro (...) lo más importante no serán ya (...) ni las iglesias con sus dogmas ni los partidos con sus ideologías. Lo importante de verdad serán los seres humanos, sus vidas, sus sentimientos, su alma.(...) Sueño emancipador que se va cumpliendo cotidianamente. Tarea histórica siempre inacabada.” [13]

---

[1] MOUNIER, E. ¿Qué es el personalismo?, citat a COMÍN, A. Introducción a la obra de Emmanuel Mounier (1974) a Obras, I. Fundació Alfons Comín. Barcelona, 1986, p. 719.

[2] VALVERDE, J.M. a “Treball”, n. 638, 31-7-80.

[3] COMÍN, T. Amor sin tregua a “El Ciervo”, n. 592-593, setembre-octubre, 2000.

[4] COMÍN, A. Por qué soy marxista y otras confesiones (1979) a Obras, III. Fundació Alfons Comín, 1987, p. 276.

[5] GONZÁLEZ CASANOVA, J.A. Un símbolo vivo y activo a “El Ciervo”, n. 592-593, setembre-octubre, 2000.

[6] GONZÁLEZ FAUS, J.I. a ELLACURÍA, I. Discurso de recepción del Premio Internacional Alfons Comín, 1989. Fundació Alfons Comín, col. “Memòria, n. 11. Barcelona, 1989, p. 7. Aquest terme aplicat per l'autor a Ellacuría, està justificat emprar-lo en relació a Comín per les similituds entre ells dos segons explica J.M. ROVIRA BELLOSO. Diez años después. “El País”, 23-7-90.

[7] COMÍN, A. España del Sur (1965) a Obras, IV. Fundació Alfons Comín. Barcelona, 1987, p. 36.

[8] SEMPERE, J. ¿Qui era Alfons Carles Comín? “El Periódico”, 28-8-00

[9] Citat a BAÑOS, J.J. Veinte años sin “un comunista en la Iglesia”. “La Vanguardia”, 23-7-00

[10] RIERA, I. Vint anys sense Alfons Comín. “Avui”, 24-3-00

[11] Citat a DUVERGER, M. Hacia un nuevo socialismo. “El País”, 30-10-89

[12] LÓPEZ RAIMUNDO, G. Alfonso Comín, diez años después. “La Vanguardia”, 29-6-90

[13] GONZÁLEZ CASANOVA, J.A. Alfonso Comín o la tradición revolucionaria a Obras, VII. Fundació Alfons Comín. Barcelona, 1994, pp. 689-690.